

DOLNY (45) ai

dolny (38), **dolni** a. dolny (7) *WyprKr*, *ZapKościer* (4), *Calep* (2).

o jasne.

sg m N dolny (3). ◇ G dolného (1). ◇ A dolny (1). ◇ L dolnym (1) *BielKron*, doln(e)m (1) *WyprKr*.
◇ f N dolnã (2). ◇ G doln(e)j (8). ◇ D doln(e)j (1). ◇ A dolną (3). ◇ L doln(e)j (3). ◇ n A doln(e)
(1). ◇ pl N m pers dolni (1). ◇ subst dolne (2). ◇ G dolnych (4). ◇ D doln(e)m (2). ◇ A subst dolne
(3); -é (1), -(e) (2). ◇ I f dolnymi (1). ◇ L dolnych (7).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Znajdujący się u spodu, na dole, niżej położony, spodni; imus, inferus Calep, Cn; extremus, infimus Calep; demissus, depressus, qui in fovea est, imulus, infernus, infernalis, infernas, submissus Cn (29) : Imus, Infimus, extremus. Dolny, ośtatny, łpodny. Calep 515a, 532b.*

a. *O ziemiach, krajach, okolicach, terenach nizinnych lub leżących u ujścia rzek (16) : Bálábán położył łie w dolnych mieyfcách/ máiąc zá to/ áby łie Skánderbeg bał gdy ták gory ofiada BielKron 255v, 84v; [Echo] Nárćifłowi łię łwoiemu po dolnych źwierzyńcách Zálecálá pieśniá twoiá/ po kiściáltych trćińcách. KlonŻal B2v.*

Wyrażenia: peryfr. »kraje dolne« = podziemie, Hades (1): Tym [piorunem Jupiter] vderzył w pośrzodek zuchwálców łwowlonych/ A cí ná łzyię łpádli áż do kráiów dolnych. KochMuza 27.

»ziemia dolna« = *obszary nizinne przy ujściu Dniestru (3): A Palatino Valachiae Nayasniefłfy m. Hospodarv dayem vyedzenie v. k. m. yz wielką trudnoscz mam od Turkow yz nas obczyazaya y chczą od nas zlotich barso wiele z a the bogata zyemie dolną czo yą bil wziál Czessarz Thur. y wroczył ya nam LibLeg 11/44, 11/45v, 46v.*

Zestawienia z nazwami krajów i ziem w funkcji n-loc (9): Pothym przyłzli do Gáláád y do źemie dolney Hádłfy [et in terram inferiorem Hodsi Vulg] BibRadz 2.Reg 24/6; wzyął teź ná pomoc y łámfiády łwoie s ktoremi dobrze miełzkał/ z domu Ełchol y Aner s kráiny dolney Mámbre BielKron 11v; Czálów tych rołkázował imieniem krolewlkim vdolney Węgierłkiey ziemi Arcybifkup Kolołeńłki BielKron 305v, 47v, 50, 92v, 305v; Potym przyłzli do Gilehadá y do źemie dolney nowej [et in terram inferiorem Hodsi Vulg] BudBib 2.Reg 24/6; áby Spifzánie y inłzy z dolnych kráiów Węgierłkich źelázo/ miédź/ y iná łpiżę [...] w miełćie Sąddeckim łkładáli/ y przedawáli SarnStat 966.

b. *O ludziach z terenów nizinnych (2) : Wziął teź Iudás Gazám y Alkálon y Akáron s kráinámí przyległemi/ ále dolnych ludzi nie mogli do końcá przemoc [et montana possedit; nec potuit delere habitatores vallis Vulg Iudic 1/19] BielKron 49; Gromili ich [Tatarów] trochę na błocieh dolni Rotmiłtrze łázłowieccy z drugimi BielKron 423.*

[*Zestawienie: »Miemieć dolny« = Niderlandczyk: Acz to nie moiey głowy łpráwá/ krzeczy przyłtępuiác/ Przełłtych dni nápadłem ná xiálłki Eráłmá Rotherodamá/ Miemcá dolnego/ łławnego y vczonego Erazmłęzyk +3 (Linde).]*

c. *O biegu rzeki (1) :*

Wyrażenie: »woda dolna [= bliźsza ujścia rzeki]« (1): A gdy było w pośrzodku rzeki/ łtánęli káplani z Arká/ czekáiąc áby lud drogá łuchą rządznie łzedł imo Arkę z dáleká ná brzeg/ bo byłá wodá

dolna [płynęła aż do dna morza czerwonego [*quae autem [aque] inferiores erant in mare solitudinis ... descenderunt Vulg Ioz 3/16*]. *BielKron* 47.

d. *O wytworach kultury materialnej (7)* : [*Jozyjasz*] górne ołtarze/ dolne [...] wszystko wygładził. *BielKron* 90v; Abowiem na Wiofnę Rybą wżelaka idzie na Tárło/ przeciwko wodzie z ónego Stáwu dolného. *Strum* K4, N3v [2 r.] O.

Zestawienie: »zamek dolny« (2): a w poŕzrodku Ruŕi ieŕt miaŕto dobrze obronne imieniem Lwow, kthore ma dwa zamki wirzchni y dolny *MiechGlab* 78; Tego teŕz czáfu zamek dolny w Wilnie zgorzał *BielKron* 410v.

e. *O częściach ciała (1)* :

Wyrażenie: »dolne członki« (1): Komu ręka obroŕcie, á palce zwŕŕŕczŕa na dwu dolnych członkach goŕe zoŕtaia, ŕzalonoŕc rozumu nie obyczŕynoŕc niewŕtyd y vporę znamionuie. *GlabGad* P3.

2. *Będqcy niŕszego stopnia i znaczenia (4)* :

Wyrażenia: »fracymer dolny« = *panny z niŕszych warstw szlacheckieh stanowiŕce orszak dworek sŕuŕebnych (1)*: Panien we fracuzimerze Gornim 6 [...] Panien we Frauczimerze Dolnem 4. *WyprKr* 128v.

»panna dolna« = *dworka z fracuymeru niŕszego (3)*: PAnnam dolnem obrufow nie dano. prze niepamiecz *WyprKr* 114v, 91, 114v.

3. *n-loc (12)* :

Zestawienia: bibl. »Bethoron Dolne« (1): Nád to zbudowaŕ Bethoron wyŕŕze y Bethoron dolne miaŕta murowáne [*Et aedificavit Bethchoron superiorem, et Bethchoron inferiorem civitates munitiois*] *BibRadz* 2.Par 8/5.

»Indyja Dolna« (1): Indyja rzeczóná od rzeki Indus/ leŕy ku wŕchodu Sŕońca [...] ieŕt máŕa y wielka/ wierzchnia y dolna *BielKron* 268v.

»Dolne Niemcy, Dolna Niemiecka Ziemia« = *Niemcy póŕnocne (1 : 2)*: y rychŕo potym wŕtawŕŕy [*ta nauka*]/ przed cztermi ŕty lat w dolnych Nyemcach znouw ŕye wŕŕczęŕá byŕá *KromRozm III* E3v; która [*powódŕ morska*] nagle przypadŕy zálaŕá Ziemie Pomorŕkie w dolney Niemieckey Ziemi *StryjKron* 26, 26.

bibl. »dolna Syryja« = *Celesyria [kalka z grec. κοίλη Συρία] (3)*: Y oddano mándaty krolewŕkie poborcám Krolewŕkim y ŕtároŕtam dolney Syryey y Fenicyey [*regalibus dispensatoribus et subregulis Coelesyriae et Phoenicis*] *BudBib* 3.Ezdr 8/67 [68], 3.Ezdr 4/48, 6/29.

»Doln(i)e Zdunojce« (4): yŕz pyerwy Kupyeli to Imyeny Pánowyę Wáŕorŕczy Koŕtkowyę Iako dolnyę sduoyncze y puŕtę *ZapKoŕcier* 1584/53, 1584/52v [2 r.], 53.

Synonimy: 1. niski, odspodny, spodni.

Cf **NADOLNY**